

חמשה קובצי שירים - טובים וגם רעים

— כאת מ. משב —

טואלית". אחד מהגיגות עוסק דווקא באסטרונומים וזה בהחלט אקטואלי (מדוע, אגב, זנחה את הקוסמוגאון טים?). יש לה מה לומר לו לאסטרונומי האלמוני: "אסטרונוט, האם ידעת? / התלל תמיד נשאר / אם למעלה או למטה... / אסטרונוט. האם ידעת? / לשוא לכבוש אותו יצאת. / תחתך הוא שב — נפער. / אסטרונוט, האם ידעת? / כי חלל תמיד נשאר?"

הגיג פזמוני אחר מוקדש לאלוהים ולאמונה בו. יש בו גם טעם של תידה, והוא אפילו מצחיק מעט: "טוב להאמין בלי אלוהים / מאלוהים בלי אמונה. / אמונה היא סמיכים, / גם אם אין בה אלוהים". וכו'.

כן עוסקת הגברת ברוזיל בתורת העמל והמלאכה, ויש בידה להשיא עצות גבונות לכל פועל בישראל. הנה: "העמל משחיר ידך / ומטהר הנשמה. / אל תדחה אותו ממך / גם אם הוא משחיר ידך" וכו'.

לא נותר לי אלא לשאול: ומה על ידי הפקידים הטובים, שאינם משחירי דת בעמל?

★

"עידנים", קובץ שירים צנוע שירי רות דורון, מקפל בחובו, כפי שר מציינת המחברת בראש ספרה, את "התהייה על התווה של החיים במיה" תם והמתים בחייהם".

זה קובץ המנסה להיות נועז, "כור דרבי" ואמיתי. מה צר, שעל אף הנסיון הדראסטי, כביכול, לכתוב מלים נועזות כמו: "אצבעות פשוטות יורדות אל התשוקות החבויות ומלטפות שיער נוצץ ומתאדה בחום אדום של חגורי-ערווה", או: "היה רצון עז לאונן לכול כל זה" — הנה, אין בכך, "מגע" שירי. גם כשרות דורון כותבת והיא כותבת לרוב מתוך תחושת-אמת הניכרת היטב בכתיבתה. כי "חיים הם ערך שאיננו עובר לי סוחר" — לא אמרה שום-דבר ייחודי. נועז, נועז, נועז. במרכאות בדרך כלל, "נועזות" זו, שבה כותבים, כי "בכל המחילות זוחלים באדישות / זחלים אימפוטנטים זה מיליארד יובל לות. / הם מטילים גללים בתפניות, / שמתקני הרמזורים בהם שבתו מזמן אחר / בערבוביות המשתנות לפי הצב הכללי / של משגלים מעוקרים" — היא חסרת-ערך שעה שהשיר אינו שיר אלא אמירה לצורך אמירה נועזת. מה לכל זה ולאילוסטרציות של ילדה המלוות את הקובץ?

ובכל זאת, עם הכל, קיימת איזושהי תחושה מסותרת של כותבת רגישה מאוד, ואפילו מהונגת, שאם יכלה או ידעה לרסן את הכתיבה המחפשי-סת שלה, הפורצת באריכות שלא לצור רך — היתה משוררת של אמת, בעלה "כתבי-יד" אישי יותר ועמוק יותר.

שוב איני יודע: האם שירה, או ליתר דיוק, "ספרי שירים" — מוצרך הם להמוני הקוראים, או שכא מהווים הם, קודם-כל, תשוקה בלתי-מסותרת של כותביהם לעשות ליצירתם בריכה ולהפיצה ולשלחה לביקורת עתונאית למען יכתבו עליה, על יצירתם, כמה מלות של סקירה.

כמובן, אינני מתכוון לכללם של ספרי-שירה. פעמים אחדות בשנה זורכים אנו ליצירות-של-אמת משל משרירים של אמת, בעלי-ייחוד — צעירים ו, וותיקים". בעיקר מתכוון אני לשלל זה של ספרים שעדיין קשה להגדירם כשירה, ופעמים שיוצאים הם מכלל בוסר אך אינם רואים את ראשית הדרך.

לא נותר לי, איפוא, אלא לברך ולקוות ולראות מה ילד יום.

הנה משום-כך, בבואי לסקור כאן סקירה חטופה של ציור ספרי שיריים, מבקש אני להבדיל היטב בין אחד למשנהו ואך מקרה הוא שהגיתו לאור-עולם כרוכים בזמן אחד.

★

רינה קלינוב, שספרי-שירה הראשון, "בטרם חדשות" (הוצ' הקיבוץ המאוחד) הופיע לאחרונה, איננה פנים חדשות בשדה השירה. שנים רבות היא מפרסמת את שירה, בודדים-בודדים, בכתבי-עת ובמוספים. רק עתה נתאספו יחדיו.

מוטיב ייחודי שבשירה הוא — שא-לה שנשאלה לא בשירה ובספרות בלבד. שאלת נצח קיומו של אדם. שאלת החיפוש וההליכה. לאן ללכת? מה למצוא? מה לעשות? אין זאת שירה, "נשית" שצירה סבים וחזורים סביב ציר אהבה-לידה-פריחה ובדומה לכך — כי אם שירה של דין-וחשבון ממושך שבין אדם לעצמו, הגם שהיא קשורה לאהוב, לחברה ((כל היום באו אלי האנשים)), לבית ((בית ירוק וחם תחת כפות רגלי)). השאלות יוצאות תכופות בשירה זו: כמה נלך? כמה ניסע? אולי ליהפך מלא-כים ולרתף אל פסגת החר הקורנת? שואלת רינה קלינוב, בתום מסע-ילדות שנסתיים. והלאה, בשיר אחר שהוא כלו-עצמו שאלה אחת, היא ממשיכה: "וכאשר הכל יהיה מודע / ושמותיו של הצער יאבדו אחד / לאחד — / מה עוד יותר?". ועוד: "וכאשר נתקע בשופר ותיפולנה התורמות / מה נעשה בתורבות העיר הזכבושה? / מה נעשה בשופר?". ו"הדוגמאות" רבות הן. פעמים, כפי שציינתי, השיר כולו הוא שאלה אחת הנשאלת, מבלי ציפייה לתשובה, כי אלמנט-מודע העומד בפני עצמו. כמו: לולא היינו שואלים — כלום היתה לנו זכות-קיום. הנה: "הבטחה ששילחו בי עיניך / נבטה פסגים ברורקי, / פארותיה בנוף שערי. / איך אשלפנה מתוכי / להגישה / ביום הפרעון?"

קובץ שירים קטן-כמות יחסית אך בעל "עולם", אס-כי לא אהבתי את ה"אמירותיות" הרבה שלו, גם את ה"אידיאולוגיות" שלו — הרי הוא בעל בשלות וייחודיות.

ספרי-שירים אחר, שהופיע באותה הרצאה (הקיבוץ המאוחד) הוא ספרו של ישראל מגור, "במעבה-שמש". איני יודע מי האיש הקובע בהוצאה זו, "דמותה" של שירה. אך דומני שנעשה כאן עוול כלשהו לאיש שיש לו בהחלט מה לומר, אך עדיין לא נמצאים בידו ה"כלים" לעשות זאת. ולזול ב"כלים שיריים", כלומר: בנייה, גיבוש תחווייה ותימצותה, דיר מוטי שירי מקורי, הכושר להגיד מלים בעלות משמעות — כמוהו כחוסר-הבנה מוחלט. ואני אומר זאת בחומרה, דווקא משום-כך שיש אצל מגור יסוד-שירי טוב שמוטב היה לו להתגבש עוד בטרם יטביעו עליו את חותם הספר, שהוא גם חותמה של הביקורת הראשונה.

שרטוט-נוף ויהיה יפה כשהיה (כמו בראשון שב"שירי סתיר") — אם אין בו ייחוד, אם אין בו איזו "מטרה" — כמוהו כהשלכת-אבן לערימה של אבנים.

ואין זה מספיק לכתוב כמה שורות שרירותיות כמו: "באביב חוזרות לי קינן הסנוניות, / הפה אל זעקתך, / התקוות אל האפר..." כדי להיות מ"שורר. השאלות אז רבות מדי: מה לסנוניות ולפה הזועק. מדוע חוזרות תקוות אל האפר דווקא באביב וכו'. וכך הלאה: "לטפי מצחי הקודות ור החרישי, / צירי פשפש הברזל נתרסו חלודה, / וכן הגיונותינו". מלים ללא "כיסוי" — "רעיונות" ללא קשר ואפילו אסוציאטיבי פשוט. הבל!

מר אברהם בן-אביב כינס ב"ספרון וורוד בשם, "הכוסף לצל" את שיריו שנכתבו על-פי המסומן בשנים 1964—1966. (הוצ' עידן). בוודאי שזה ביטוי אישי של איש. כל הנכתב — הוא קודם-כל ביטוי אישי. קשה אי-פוא להבין, מדוע יש להוציא ביטוי אישי זה אל הכלל, מוקדם מדי. כי קודם-כל יש להקפיד לפחות על תחביר עברי: "כי זקנתי / אין לי תקווה חצמח / צחקה שרה למת-נבאים" וכו'. ושנית, יש כאן יותר ויישום של שורות תמימות ופשטניות — מאשר שירה של ממש. רק פה ושם — דימוי שירי, פה ושם ריגוש של אמת. אך הצדקה לספר? — מדוע.

★

רינה ברוזיל, בעלת ספר שיריים בשם, "הגות כפולת שמונה" (ב"כל שיר יש 8 שורות) שכותרתו היא משנית היא, משום-מה, "טרילוסים", היא, לפחות, כותבת שירים, אפי-